

земель. Тому важливо вдосконалювати систему охорони земель, що відповідає міжнародним зобов'язанням нашої держави, пов'язані з реалізацією відповідних рішень конференцій ООН щодо стратегії сталого розвитку.

Література:

1. Довкілля Миколаївщини: 2006 рік. Стат. збірник / За ред. З.А. Лук'яненко. – Миколаїв: Головне управління статистики у Миколаївській області, 2007.- 158 с.
2. Рішення Миколаївської обласної ради від 16 березня 2007 року № 4 Програма розвитку земельних відносин у Миколаївській області на 2007 – 2010 роки.// Рідне Прибужжя.– 2007. – 14 квітня.
3. Про землю: Збірник законів і законодавчих актів України. – К.: ПП „ІГВІНІ ”, 2005. – 200 с.
4. Земельний Кодекс України від 25.10.2001 р., № 2768- III // Відом. Верховн. Ради України (ВВР). – 2002. - №3 - 27с.
5. Осипчук С. Про охорону земель в Україні // Землевпорядний вісник. – 2006. - № 2.
6. Голик В. Форми власності змінились, а де ж ефективні господарники? // Землевпорядний вісник. – 2007. - № 2.

УДК 338.439.5

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

Мокляк М.В., аспірант

Полтавська державна аграрна академія

Розглянуто теоретичні аспекти формування та функціонування продовольчого ринку регіону, визначені особливості впливу цього ринку на продовольчу безпеку країни. Запропоновано шляхи удосконалення концепції розвитку регіонального ринку продовольства.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Трансформаційні процеси в економіці нашої країни, її інтеграція у світовий економічний простір обумовлюють необхідність пошуку і впровадження нових наукових підходів, пов'язаних з розвитком регіональних продовольчих ринків та їх просторовою організацією в умовах ринку. Серед актуальних економічних проблем особливої гостроти набуває формування та становлення регіональних продовольчих ринків і ефективність їх функціонування, забезпечення населення якісними продовольчими товарами вітчизняного виробництва, вдосконалення структури і динаміки споживання продуктів харчування населенням. Вирішення цих проблем вимагає врахування фактору регіоналізації, що охоплює місцеві ресурсні можливості, диференціацію доходів населення і є рушійною силою підвищення дієвості господарських систем регіонів.

Регіональний продовольчий ринок як самоорганізаційна система характеризується різноманітними взаємозв'язками і пропорціями між його складовими і є важливим індикатором економічного життя країни, забезпечуючи продовольчу безпеку. Реалізація існуючого потенціалу та його раціональне використання, удосконалення територіальної організації та підвищення ефективності роботи такої складної системи як регіональний ринок продовольчих товарів, вимагає глибокого вивчення його сутності, закономірностей його формування та функціонування. Тому існує необхідність розробки альтернативних та удосконалення сучасних методів дослідження, аналізу, оцінки, покращення структури, територіальної організації, механізму ефективної діяльності продовольчих ринків регіону.

Стан вивчення проблеми. Науковими дослідженнями з проблем становлення та розвитку регіональних продовольчих ринків займалися і зробили вагомий внесок у їх вирішення такі українські вчені-економісти А.М. Алимов, І.К. Белявський, В.М. Бондаренко, П.П. Борщевський, Б.М. Данилишин, Л.В. Дейнеко, З.М. Ільїна, П.П. Маслов, В.А. Поповкін, П.Т. Саблук, Л.Г. Чернюк. Однак, теоретико-методологічні, методичні та практичні питання територіальної організації та функціонування регіональних продовольчих ринків в умовах ринкової трансформації ще не в повній мірі вивчені та розроблені. Недостатньо дослідженими залишаються методологія та практика особливостей формування і прогнозування регіональних продовольчих ринків, методи визначення можливих варіантів його розвитку. Вирішення вказаних проблем зумовило вибір даної теми дослідження, його головну мету та систему взаємопов'язаних завдань.

Постановка завдання. Мета статті – виявити особливості формування та функціонування регіонального продовольчого ринку.

Результати досліджень. Із становленням ринкових відносин зросло значення проблем розвитку господарства окремих районів. Економічні відносини в межах регіонів є найдинамічнішими і разом з тим слабо регульованими процесами. Проникнення товарно-грошових відносин в усі сфери діяльності суспільства посилює потребу в механізмах, які дають змогу впливати на зв'язки і залежності, що виникають на регіональному рівні, і насамперед, – на рівні окремих споживчих ринків [3, с. 201].

Однією з головних ознак регіонального ринку є значна обмеженість початкових можливостей, форм, методів, напрямів реалізації економічної активності окремих його суб'єктів. Обмеженість слід трактувати в таких аспектах: просторовому, структурному, факторному. Економіко-географічне положення визначає специфіку міжрегіональних економічних відносин, місце та роль регіону у міждержавній торгівлі.

Структурна обмеженість визначається саме особливостями виробничої організації даної території, специфікою відтворювальних процесів на підприємствах, які є основними для економіки регіону, внутрішньорегіональним балансом виробництва і споживання, специфікою формування регіонального бюджету та розподілу централізованих коштів.

Значно обмежує можливості ринку потенціал фактору регіону, який визначається специфічним набором природно-кліматичних, демографічних, економічних, етичних, соціально-побутових, історичних та інших умов.

Під регіональним продовольчим ринком слід розуміти систему економічних відносин об'єктів із виробництва сільськогосподарської і промислової продукції, технологій, засобів виробництва і послуг, здійснення їх обміну та купівлі-продажу в межах регіону згідно специфічних форм дії законів товарного виробництва.

Основною метою розвитку регіонального продовольчого ринку і продовольчого комплексу, як його основи, є виробництво високоякісних продовольчих товарів для повного задоволення потреб населення продуктами харчування відповідно до науково обґрунтованих норм споживання. Досягненню цієї мети має сприяти оптимальна організація агропромислового виробництва, орієнтація його на наближення переробних підприємств до джерел сировини і районів споживання їх продукції; забезпечення пропорційного і збалансованого розвитку та розміщення складових цього виробництва; взаємозв'язок між змінами у територіальній структурі галузей і необхідним зростанням обсягів виробництва; оптимізація сировинних зон переробних підприємств, удосконалення територіальної організації продовольчого ринку.

Регіональні ринки різних рівнів мають спільні ознаки: інфраструктуру ринку, конкурентні переваги, протекціонізм, споживчі переваги та рівень платоспроможного попиту, сегментація ринку за товаром (якість, ціна), державне регулювання (фінансова підтримка, нормативно-законодавча база), рівень комерційного ризику, рівень конкуренції та ринкових операцій.

Формування регіонального продовольчого ринку залежить від певних умов і факторів. Нами визначена група факторів, які формують регіональний продовольчий ринок, зокрема цінову політику, ринкову кон'юнктуру, інфраструктуру ринку (рис. 1). Основними факторами формування регіонального продовольчого ринку є попит і пропозиція продовольчих товарів, які являють суперечливу єдність. Вони взаємодіють на ринку з урахуванням основних законів його розвитку - закону вартості, закону попиту і пропозиції. Крім перерахованих, чинниками формування регіонального продовольчого ринку також є альтернативні витрати, бюджетні обмеження споживачів і фактори циклічного та економічного росту.

З огляду на комплексність і взаємозв'язок проблем формування раціональної регіональної структури продовольчого ринку регіону її трансформація повинна здійснюватись, базуючись на основних концептуальних принципах: підвищення регулюючої ролі держави (регіону), субсидіарності, сталості, системності і комплексності, раціонального розміщення виробництва, планування, пріоритетності, забезпечення продовольчої безпеки держави, ресурсозбереження і екологічної безпеки, законності та правової забезпеченості, збалансованості і пропорційності.

Виділяють п'ять форм формування регіонального продовольчого ринку в організаційному контексті: великооптовий, середньооптовий, дрібнооптовий,

оптово-роздрібний. Така класифікація є відносно умовною і може відрізнятися по різних товарах [1, с. 157].

Рис. 1. Соціально-економічні фактори формування регіонального ринку продовольчих товарів

Важливим є деталізація горизонтальної структури регіонального споживчого ринку з позицій його предметно-матеріального наповнення та організації дії. Вона включає перелік всіх видів товарів, реалізованих на регіональному ринку, склад постачальників і покупців та їх частку в товарообігу, розподіл постачань того чи іншого товару споживчого призначення між виробниками, кількість оптових і роздрібних одержувачів певного товару і частку кожного з них в обсязі споживання.

Серед складових регіонального продовольчого ринку значну роль відіграє ринкова інфраструктура, елементи якої доцільно об'єднати по своєму функціональному призначенню в блоки (комплекси): організаційний комплекс, кредитно-розрахунковий комплекс, матеріальний комплекс, інформаційний комплекс, кадровий комплекс, нормативно-правовий комплекс.

Критерієм оптимальності інфраструктури регіонального продовольчого ринку, що склалась, є здатність на основі існуючого потенціалу території підтримувати сприятливі умови функціонування сільськогосподарських товаровиробників і давати їм можливість гнучко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури.

Формування та функціонування регіонального продовольчого ринку в

сучасних умовах відбувається в період становлення і розвитку конкурентного середовища. Забезпечення конкурентоспроможності повинне об'єднати зусилля місцевих органів влади та представників підприємств, створювати умови для цілеспрямованого розвитку усіх складових продовольчого комплексу регіону. До факторів, що впливають на конкурентоспроможність регіонального продовольчого ринку відносять: попит на внутрішньому регіональному ринку; міжрайонний попит на продовольство, стійкість міжрегіональних та господарських зв'язків; експортний потенціал регіону; природно-географічна та демографічна ситуація; вплив держави на створення конкурентного середовища; ефективність галузі як складової органічної частини національного господарства; регіональна узгодженість у політичній та економічній сферах, збалансованість бюджетно-фінансової системи регіону; взаємозв'язки підприємств, що діють на даному ринку (споживачі продукції, постачальники, виробники товарів-замінників, підприємства, що виробляють (реалізують) продукцію); якість управління, забезпечення території компетентними трудовими ресурсами, нововведення, наявність трудового потенціалу та інтелектуального капіталу, прибутковість суб'єктів господарювання на регіональному продовольчому ринку; наявність природних ресурсів, ринкової інфраструктури, раціональне розміщення продуктивних сил; відповідність економічної структури регіону сучасним потребам вітчизняних і світових ринків [2, с.215].

Аграрна політика держави має бути спрямована на одночасне збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та обсягів її реалізації, що дало б змогу зробити попит на сільськогосподарську продукцію еластичнішим. Цього результату можна досягти за рахунок ефективного захисту власного ринку від іноземних виробників, стимулювання експорту. Велика частина аргументів на користь державної підтримки і регулювання агропромислового комплексу пов'язана з визначенням рівня самозабезпечення держави і регіонів продовольством. Поняття самозабезпеченості регіонального продовольчого ринку трансформується в проблему продовольчої безпеки регіону. Логічно обґрунтованим доповненням вищезазначеного є новий для умов аграрного ринку сукупний показник ефективності його функціонування – критерій продовольчої безпеки, який відображає стан захисту населення країни від недостатнього харчування і наявність у державі необхідних можливостей для цього. Цей термін має соціально-економічну та політико-економічну характеристику.

За умов, що склались, подальше реформування концепції розвитку регіонального ринку продовольства можливе за наступними аспектами:

- всебічне обґрунтування ринкоутворюючих чинників, що впливають на процес формування продовольчих регіональних ринків та оцінка відповідності таких чинників реальним економічним процесам;
- опрацювання науково обґрунтованої системи заходів, що враховують систему умов, чинників та напрямків створення розвинутого продовольчого ринку;
- здійснення позитивних змін на загальнодержавному і регіональних

ринках, на основі комплексно-цільових програм, що інтегрують всебічно обґрунтовану кінцеву мету, стратегію та тактику динаміки економічних процесів на кожному із зазначених рівнів;

- забезпечення комплексного поєднання усіх складових формування національного продовольчого ринку на стратегічно визначеному рівні;

- надійне кадрове забезпечення суб'єктів інфраструктури продовольчого ринку, формування кадрово-управлінської вертикалі у системі “держава – регіони”, яка б забезпечувала прогресивну спрямованість економічних реформ і спрямовувала їх розвиток за обраним напрямом;

- прогнозування соціально-економічних результатів розвитку продовольчого ринку регіонів, починаючи від того, що може дати внесення змін у кожен складову і закінчуючи аналізом кінцевих результатів;

- здійснення перманентного моніторингу процесів і явищ розвитку продовольчого ринку регіону за обраним варіантом, об'єктивна оцінка їх результатів.

Це забезпечить керуючій системі своєчасну, повну і надійну інформацію щодо усього процесу реформування та внесення необхідних змін, доповнень і уточнень.

Висновки та пропозиції. Враховуючи вищесказане, можна зробити висновок, що вдосконалення ринкового механізму процесу формування і раціонального використання економічного потенціалу регіону дозволить розширити підходи до побудови цивілізованого національного агропродовольчого ринку, метою функціонування якого є забезпечення продовольчої безпеки держави.

Тому, компоненти концепції розвитку регіонального ринку продовольства мають визначати принципи, вимоги, обмеження, шляхи вирішення відповідних проблем та бути спрямованими на ефективне реформування продовольчого ринку у межах національної економіки, та його складових – регіональних продовольчих ринків.

Література:

1. Брюховецький І.М. та ін. Основи формування та функціонування аграрного ринку / За ред. І.М. Брюховецького. - Суми: Козацький вал, 2001. – 228 с.
2. Ринок продовольства: проблеми формування і розвитку / Під ред. П.Т. Саблука, В.І. Бойка, М.Г. Лобаса. - К: УкрІНТЕІ, 1993. - 236 с.
3. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції. - К: ІАЕ УААН, 2000. – 556 с.